

FRATRI UBIJENI U HERCEGOVINI ZA ČIJE SE GROBOVE NE ZNA

Prva žrtva partizanskih zločina u Provinciji bijaše **o. fra Stjepan Naletilić**; “1938.-1942. župnik u Kongori, odakle su ga 1942. u noći 19.-20. svibnja razbojnici odveli u Rilić s njegovim bratom Marijanom zvanim Marića i brijaćem Matišom Penavićem, gdje je ubijen. Među mnogim žrtvama ovoga kobnoga rata prvi je bio o. fra Stjepan. Za prevratnih dana veoma se je zauzimao za ugroženo pravoslavno žiteljstvo od kojeg je i poginuo.”¹⁴

Gdje je točno ubijen fra Stjepan sa svojim bratom Marjanom i Matišom Penavićem, do nedavno se nije znalo. Danas se pouzdano zna da je to Suvo Jezero kod sela Zanagline u blizini Rilića, općina Kupres. Ubijen je nakon zvjerskog mučenja i sunovraćen u jamu. O. fra Robert Jolić je u ime Povjerenstva pomogao oko rasvjetljenja njihova mučenja, smaknuća i mjesta gdje se to dogodilo.¹⁵

“Die 14. II. 1945. in Mostar – uti Minister provincialis actualis – una cum 6 aliis Patribus e conventu eductus, capite damnatus, felis trajectus et in Narentam projectus”,¹⁶ stoji za provincijala Hercegovačke franjevačke provincije Uznesenja BDM **o. fra Lea Petrovića**, a tako isto i za mostarskog gvardijana **o. fra Grgu Vasilja**, **o. fra Jozu Bencuna**, fratra u miru na Širokom Brijegu, **o. fra Bernardina Smoljana**, fratra u miru na Humcu, **o. fra Kažimira Bebeka**, župnika u Pločama, **o. fra Rafu Prusinu**, fratra u miru na Čitluku i **o. fra Nenada Venancija Pehara**, profesora u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji na Širokom Brijegu. Njihov je grob, po svemu sudeći, riječka Neretva. To potvrđuju mnogi glasovi o tijelima koje je Neretva izbacila južno od mjesta Čekrk gdje su bili mučeni, klani i ubijani. Bratić pokojnoga fra Rafe Prusine je preko mostarskog gvardijana o. fra Mate Dragičevića tražio fotografiju svoga strica, te je tom prigodom (lipanj 2006. godine) fra Anti Mariću dao iskaz o onome što zna o svome stricu.¹⁷

¹⁴ Hercegovina franciscana, Stogodišnjica Provincije, 1844.-1944., Mostar 1944., Hrvatska tiskara F. P., sv. VI., str. 68.-69.

¹⁵ Materijali tih istraživanja su u arhivu Povjerenstva za pripremu kauze mučenika, s namjerom da, kad za to bude vrijeme i potreba, budu i publicirani.

¹⁶ Matična knjiga hercegovačkih franjevaca, str. 32. i 32A, br.286.

¹⁷ “Meni je krsno ime Radoslav, Rade Prusina, fra Rafo mi je rođeni stric. 1945. kad je on tu ubijen, bačen u Neretvu, i Neretva ga izbacila u Žitu, i neki je Srbin poručio pokojnome ocu, našli u za nj zlatnu kutiju, lulu i neke dokumente, i saznali da je to on. I on je poručio pok. ocu da dođe, i pokojni je otac došao, i kaza je pok. ocu gdje ga je zakopa. I onda je pokojni otac dao njemu tu kutiju, a sebi ostavio lulu. To se ja tako dobro sjećam, meni je bilo jedanaest godina, bolje neg onoga što je bilo kad sam jutros usta. I je da oca, je da oca ... Oca nema! Pokojna mater, idi traži! Bilo nas dva

FRATRI UBIJENI NA KRIŽNOM PUTU

Za dvanaestoricu fratara zna se da su stradali u kolonama smrti Križnoga puta: **o. Fra Bruno Adamčik**¹⁸, **o. fra Anđelko Nuic**¹⁹, **o. fra Branko Šušak**²⁰, **o. fra Jenko Vasilj**²¹, **o. fra Emil Stipičić**²², **o. fra Dane Čolak**²³, **o. fra Tihomir Zubac**²⁴, **o. fra Lujo Miličević**²⁵, **o. fra Svetislav Markotić**²⁶, **o. fra Bono Jelavić**²⁷, **o. fra Radoslav Glavaš**²⁸ i **fra Ante Majić**²⁹.

brata i treći, ima tek godinu dana. I moj stariji brat i ja preko polja u Čitluk. Meni jedanes godina. I njega su zatvorili, pokojnoga oca u Čitluku. Radi, što ga je tražio i tija ukopat, pokojnog pra Rapu. I tada su ... Otac mu je želio preniti kosti odma. I oni su ga zbog toga zatvorili. Poslije se nije ... Oni tada nisu dali ... voda je nanijela pjesak, odnila, ko zna što je bilo. A lula je s pokojnim ocem otišla u grob.”

¹⁸ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca na str. 47. i 47A pod brojem 417. stoji: “Vergente mense Maio 1945., in loco igusto in Slovenia in fuga interfestus.”

¹⁹ “Vergente mense Maio 1945., prope Maribor, in fuga occisus.”, matična knjiga hercegovačkih franjevaca, str. 47. i 47A, br. 422.

²⁰ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Circa 11. V. 1945., in loco igusto in Slovenia, in fuga universalis – uti parochus de Gradac –Blizanci – occisus”, str. 55. i 55A, br.492.

²¹ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Circa 11. V. 1945., prope Klanjec, tempore fugae universalis – uti catheta in Konjic – occisus.”, str. 55. i 55A, br. 493.

²² U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Circa 11. V. 1945., in Slovenia, tempore fugae universalis – uti parochus de Goranci – occisus est.”, str. 55. i 56A, br. 501.

²³ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Circa 11. V. 1945. in Maribor – uti vicarius residentiae in Drinovci – in fuga universalis necatus.”, str. 62. i 62A, br. 549.

²⁴ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Post diem 9. V. 1945. in igusto loco in Slovenia – uti capellanus de Grude in fuga – captus et interfectus ac in loco igusto sepultus.”, str. 61. i 61A, br. 543.

²⁵ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Circa 11. V. 1945. in Maribor – uti absolvens Theologiae – in fuga universalis necatus.”, str. 63. i 63A, br. 566.

²⁶ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Circa 11. V. 1945. in Maribor, in fuga universalis – uti absolvens S. Theol. – captus et occisus.”, str. 65. i 65A, br. 577.

²⁷ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Circa 11. 5. 1945., prope Velika Gorica, in universalis fuga – uti parochus de Vitina – captus et necatus est.”, str. 42. i 42A, br.372.

²⁸ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “Die 27. Mai 1945. in Zagreb – uti praeses Ministarii Juris et Cultus in NDH – capite plexus est.”

²⁹ U matičnoj knjizi hercegovačkih franjevaca stoji: “6. 8. 1945. od meningitisa umro u bolnici ‘Sestre milosrdnice’ u Zagrebu. Providen svim otajstvima. Pokopan u Mirogoju u Zagrebu.”, str. 66. i 66A, br. 586.

TRAGOM UBIJENIH HERCEGOVAČKIH FRATARA

Ekshumacija u Zagvozdu i identifikacija

fra Ante Marić
prof. dr. sc. Marija Definis-Gojanović
dr. sc. Davorka Sutlović
mr. arheolog Tihomir Glavaš

Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM
Povjerenstvo za pripremu kauze mučenika

Mostar, 2007.